

Tudor NEDELCEA
Universitatea din Craiova
(România)

MARIN SORESCU ȘI SECURITATEA

Marin Sorescu and the security

Abstract: The author of this study broaches a particularly interesting and delicate subject: the relation between the writer Marin Sorescu and the prior Decembrist revolution's security, which was a much debated issue in the Romanian journalism form the period after December 1989. Analysing different studies, articles, archive documents, testimonies etc., the author reaches a trenchant conclusion: M. Sorescu was not a security informer or even obedient to it, he did not cooperate nowise with it, on the contrary he was in its sight, was a victim. The censorship or even the forbidding of some theater pieces, of poetic creations, subsequently reunited in a volume titled "Poezii alese de cenzură" (1991) demonstrates that the writer was an inconvenient character for the totalitarian regime.

Key words: Informer, censorship, totalitarian regime, dissident, free thinking, resignation, communist nomenclature, psychological terror, harmful role, political interpretive content.

Rezumat: Autorul studiului ia în discuție un subiect deosebit de interesant și delicat: relația scriitorului Marin Sorescu cu securitatea antedecembristă, aceasta fiind o problemă mult discutată în publicistica românească de după decembrie 1989. În baza analizei unor studii, articole, documente de arhivă, mărturii etc. autorul ajunge la o concluzie tranșantă: M. Sorescu nu a fost informator al securității sau chiar obedient față de aceasta, nu a colaborat cu ea în niciun fel, dimpotrivă a fost în vizorul ei, a fost o victimă a acesteia. Scriitorul a fost un personaj incomod pentru regimul totalitar, dovadă grăitoare fiind cenzurarea sau chiar interzicerea unor piese de teatru, a unor creații poetice, reunite ulterior într-un volum intitulat „Poezii alese de cenzură” (1991).

Cuvinte-cheie: Informator, cenzură, regim totalitar, disident, gândire liberă, resemnare, nomenclatură comunistă, teroare psihologică, rol nociv, conținut interpretabil politic.

Marin Sorescu a fost un scriitor de geniu, frecventând toate genurile literare, chiar și pictura, și tot așa a intrat în eternitate. A călătorit mult, a tradus mult și a fost tradus fără să fie informator sau chiar obedient față de securitatea antedecembristă. A fost incomod pentru regimul totalitar, dovada grăitoare fiind cenzura sau interzicerea unor piese de teatru. („*Există nervi?*”, de pildă), a unor poezii, strânse de Dan Zamfirescu

în vol. *Poezii alese de cenzură* (1991). I s-a reproșat că n-a fost disident (?), deși n-a scris nimic omagial, chiar a lăsat să se înțeleagă că, dat fiind călătoriile sale literare peste hotare, ar fi fost tolerat sau chiar a colaborat cu securitatea comunistă.

În acest sens, în 2003, Oana Cătălina Popescu tipărește un studiu, *Marin Sorescu. Vinovat fără vină* (Iași, Princeps Edit), în care face lumină în acest caz: „Ar fi putut un Om și un Scriitor ca Sorescu, cu o gândire atât de liberă să accepte așa ceva?! Dar, să luăm la întâmplare: ar fi acceptat Sorescu proprietatea colectivă, în detrimentul democrației, și totalitarismul – în detrimentul unui sistem liberal?! Le-ar fi ACCEPTAT?! Nu spunem că s-a supus, asta am făcut-o cu toții (cu profundă resemnare sau revoltă!), dar le-ar fi acceptat și ar fi fost de acord să le susțină fie și indirect?!”

Coroborând și cu declarațiile lui Cornel Burtică, fostul secretar al CC al PCR cu probleme de propagandă, care s-a remarcat prin multe aprobări (aparitii de cărți și articole literare interzise anterior de cenzură), îndepărtat treptat de N. Ceaușescu din nomenclatura comunistă, autoarea trage o concluzie tranșantă: „Marin Sorescu – victimă a securității!” La această concluzie ajunge și prin citarea lui George Sorescu, fratele său mai mare, care consideră includerea și hărțuirea lui Marin Sorescu pentru meditația transcendentală o „teroare psihologică”, un „cataclism ideologic și moral” (G. Sorescu, *Marin Sorescu în corespondență*, Slatina, Edit. Alutus, 2001).

Oana Cătălina Popescu demonstrează caracterul esopic al unor poezii, precum *Darul* sau *Nevermore*, dar, mai ales parodiile *Vrejul de pe gard* și *Unui poet*, vizând poezia *Mărul de lângă drum* a lui Mihai Beniuc și *Șoricelul cherchelit*. Explicit este însă Marin Sorescu în poemul *Maratonist*, publicat postum în „Literatorul” (nr. 5-7, 1998). Marin Sorescu își povestește, esopic, propria-i viață. El, scriitorul, maratonistul la „patruzeci de ani de dictatură” este învins pe linia de sosire de „pușlamalele (care) jucau țintar./ Aproape de linia de sosire,/ Ascunși după cotitură, într-un boschet,/ Cu șprițache în nas”, pușlamale, care (vai!) „Sunt purtați pe sus de mulțimea în delir,/ Aplaudați, decorați, recompensați – făcuți ambasadori”. Tristă, extrem de tristă și amăruie constatare într-o epocă de nesfârșită tranziție morală. (Un important personaj politic vorbea de un concept „original”: posttranziție). „O parabolă tristă – caracterizează Eugen Simion acest poem – și o ieșire admirabilă, prin creație, din farsa istoriei. Sorescu a trăit-o și tot el a scris-o O victorie postumă a creatorului maratonist în fața «pușlamalelor» care i-au luat-o mereu înaintea”. În cererea sa de demisie din Uniunea Scriitorilor din România, publicată în „Adevărul” nr. 350 din 5 martie 1991, p. 1, genialul scriitor scria: „E drept, n-am făcut școală de disidenți de câteva luni, care să-mi dea acum un noian de drepturi. Disidența mea a început cu vreo 23 de ani în urmă și se află în cărțile mele”. Și în încheierea cererii sale de demisie, maratonistul Marin Sorescu afirma un adevăr pe atât de simplu, pe cât de „simplu” a fost el însuși: „A fi scriitor pur și simplu îmi este de ajuns”. (Vol. *Cartea, a câta putere în stat?*, ediție îngrijită de Tudor Nedelcea, Craiova, Fundația „Scrisul Românesc”, 1999, p. 8-9).

Marin Sorescu nu a colaborat cu securitatea în niciun fel, dimpotrivă, era în vizorul ei, urmărit îndeaproape, cum dovedesc notele din vol. *Cartea albă a securității* (București, Editura Presa Românească, 1996).

O primă notă datează din mai 1979, colonelul de securitate bucureșteană informând Securitatea doljeană că Marin Sorescu „este lucrat pentru relații suspecte cu cetățeni străini și cu unele elemente din emigrație”. Iată această notă în întregime:

„I.M.B. Securitate

Strict secret

Mai 1979

Către Inspectoratul județean Dolj, Securitate

La radiograma dv. nr. 105/CP/ 0024203, din 16 aprilie 1979, vă comunicăm că numitul Sorescu Marin, fiul lui Ștefan și Nicoleta, născut la 19 februarie 1936 în comuna Bulzești, județul Dolj, redactor șef la revista Ramuri, este lucrat pentru relații suspecte cu cetățeni străini și cu unele elemente din emigrație. De către noi a fost avizată pozitiv cererea sa de plecare în Italia, Olanda, Franța, Spania, în interes de serviciu. Având în vedere că cel în cauză este redactor-șef al revistei Ramuri, rugăm să ne sprijiniți, prin rețeaua informativă și celelalte mijloace de care dispuneți la locul său de muncă, pentru clarificarea următoarelor aspecte: dacă are contacte cu cetățeni străini și natura acestora; atitudinea politică pe care o adoptă în cadrul redacției revistei; dacă la revista Ramuri au fost în vizită scriitori sau ziarști din alte țări și ce aspecte pe linie informativă au rezultat: atmosfera de lucru în cadrul redacției revistei (eventuale nemulțumiri cauzate de modul cum redactorul șef își îndeplinește atribuțiile de serviciu). Orice aspecte legate de activitatea profesională sau de natură personală, privindu-l pe Sorescu Marin, care ar putea fi exploatate în urmărirea sa informativă.

Șeful serviciului,

Colonel Georgescu Ioan

A.S.R.I. Fond „D”, dosar nr. 11 119, vol. 7, f. 324-325”.

Firește, domnul colonel a avut parte de informații numeroase și complete (dar și exacte!?) privind „atmosfera de lucru în cadrul revistei (eventuale nemulțumiri cauzate de modul cum redactorul-șef își îndeplinește atribuțiile de serviciu)”. Aceste „nemulțumiri” au explodat în anii de libertate, în 1991, când redactorii „Ramurilor” l-au recuzat tocmai pentru aceste „aspecte legate de activitatea profesională sau de natură personală”.

Între altele, Marin Sorescu este acuzat, la 26 februarie 1986, și de încadrarea la revista „Ramuri” a lui Gabriel Chifu (căruia i s-a deschis un dosar de urmărire informativă), încadrare datorată „intervențiilor și relațiilor neprincipiale ale redactorului-șef [Marin Sorescu], încalcându-se astfel o hotărâre de partid în acest sens” (D 10962, vol. 12, f. 216).

Alt document vizează o altă acuzație și „vină” postdecembristă a lui Sorescu: de a-i huli pe marii noștri scriitori din exil (Emil Cioran, Mircea Eliade etc.). Dar acest document oficial al securității demonstrează rolul nociv al Monicăi Lovinescu și Virgil Ierunca în rândul diasporei române:

„Strict secret

Septembrie 1982

Notă

Cu ocazia unei călătorii efectuate în Franța, o sursă a unității noastre a vizitat pe Mircea Eliade la reședința sa din Paris. În cadrul discuțiilor purtate, acesta își exprima regretul că acum ar fi la «index» în România, nefiind agreat de oficialități, motiv pentru care, din primăvara acestui an, lucrările lui nu au mai fost publicate. Nu a dat explicații asupra cauzelor ce au determinat adoptarea acestei atitudini. Pe parcursul mai multor ore, cât a durat întâlnirea, nu a făcut afirmații ostile în ce privește politica partidului și statului nostru. S-a arătat un foarte bun cunoscător al literaturii contemporane din R.S. România, literatură pe care o apreciază prin prisma specialistului, fără interpretări de natură politică. A afirmat că se află în exil datorită unor accidente biografice, dar rămâne toată viața legat de limba și meleagurile natale. Își exprimă convingerea că cei care încearcă să-și schimbe limba își pervertesc gândirea, deoarece noua situație impune acest lucru. S-a interesat de unii scriitori din țară (Ioan Alexandru, Marin Sorescu), susținând că a intervenit pentru prozatorul Ștefan Bănuțescu să i se acorde o bursă în R. F. Germania, pe timp de un an de zile. Nu și-a exprimat intenția de a vizita România și nici sursa nu a abordat acest subiect, deoarece privește cu suspiciune persoanele care pun în discuție această temă. Este foarte sensibil la ecoul ce-l au în rândul cititorilor lucrările sale literare, mai mult chiar decât opera științifică. Tot cu acest prilej, informatorul a constatat că Mircea Eliade este «păzit cu strășnicie» de familia Ierunca și Monica Lovinescu, singurele lui surse de informare despre problemele din țară sunt persoanele respective. De altfel, în această vară, Monica Lovinescu i-a însoțit pe soții Eliade în vacanța ce au petrecut-o în sudul Franței, pentru refacerea sănătății doamnei Eliade, care tocmai ieșise din spital. Mircea Eliade este caracterizat de majoritatea românilor din emigrație ca un egocentric, care nu se ocupă de nimic altceva decât de persoana lui și de scris; se pare că este resentimentul împotriva omului care nu s-a angajat în meschinele lor probleme și conflicte. Monica Lovinescu și Virgil Ierunca nu-i pot ierta faptul că a acceptat să fie publicată opera sa în România, motiv pentru care îl critică în discuțiile purtate cu alți interlocutori.

A.S.R.I., Fond „D”, dosar nr. 11 180, vol. 11, f. 141”.

Nu scapă vizorului securității nici reputatul scriitor D. R. Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor din România, apărătorul lui Marin Sorescu:

„[...] Astfel, Dumitru Radu Popescu se folosește de sprijinul direct al Asociațiilor Scriitorilor din țară. Marin Sorescu speră să candideze la președinție și, în acest scop, intenționează să se asocieze cu grupul de la România literară, dar are șanse mici, fiind compromis din cauza aderării la Meditația transcendențială. De aceea, grupul de la România literară îl preferă pe Ion Brad, care este susținut și de Ion Ursu (personalitate politică din preajma Cabinetului 2). George Bălăiță, un alt posibil candidat dintre centriști, care ar putea fi utilizat numai în cazul dezafectării lui Ion Brad, mizează pe ideea că și el este bine văzut de partid [...].

Căpitan Creța Stana

A.S.R.I., Fond „D”, dosar nr. 10 966, vol. 22, f. 16-24”.

Un fapt foarte curios: nici scriitorii care semnează în volumele omagiale nu scapă vigilenței securiste:

„Printre autorii ce semnează în volumele omagiale se numără și oameni de artă și cultură cunoscuți cu antecedente politice sau penale ori cu unele atitudini negative, dar care au prezentat lucrări cu conținut corespunzător (Alexandru Balaci și Alexandru Andrițoiu, foști membri F.D.C., Ștefan Pascu și Cornel Brudașcu din Cluj, foști condamnați, Adrian Păunescu, Marin Sorescu, Daniela Crăsnaru și Szasz János din București, Radu Mareș, Grigore Zanc, Miko Erwin și Letay Lajos din Cluj și alții, semnalați cu unele probleme de componența organelor de securitate).

A.S.R.I., Fond „D”, dosar nr. 10 966, vol. 27, f. 31-32. Fișa 438”.

Un conclav scriitoricesc din locuința lui Mircea Dinescu este descris cu lux de amănunte într-un document din *Cartea albă a securității*, dovadă indiscutabilă că și printre acești scriitori erau informatori fideli:

„În jurul orelor 17,40 în cameră sunt semnalați Mircea Dinescu, Dan Deșliu, Aurel Dragoș Munteanu, Alexandru Paleologu. Dinescu face referire la o discuție avută cu Mihadaș, care s-a plâns de faptul că a fost împiedicat să participe la un congres internațional. Enunță apoi numele unor scriitori: Munteanu, Bogza, Macovescu, Méliusz, fiind întrerupt de Deșliu, care spune că la Macovescu să nu se ducă, deoarece este lipsit de curaj. Dinescu reia, îi enumeră pe Dan Laurențiu, Paul Georgescu, Wald, Ianoși, Mălăncioiu, Marin Sorescu, Marin Mincu. Deșliu este de părere că Mălăncioiu n-o să vrea din cauză că n-a fost băgată în inițierea acțiunii. De asemenea, se opune și la numele Marin Sorescu. Dinescu susține că Sorescu i-a spus și lui, și lui Pleșu, că securitatea intenționează să-l omoare. Despre Marin Mincu arată că acesta a ținut un discurs cumplit în ședința de partid, a acuzat partidul că vrea să le omoare părinții. Deșliu a apreciat că Sorescu se teme pentru persoana sa, la care Dinescu a explicat că Sorescu «vrea să fie omorât de Securitate, deoarece vrea să ia premiul Nobel». Dinescu l-a menționat și pe Dan Hăulică; a concluzionat că, în total, vor fi peste 20 de persoane și, după el, nici nu trebuie mai multe. Deșliu a afirmat că ar fi bine să fie vreo douăzeci și cinci de persoane.

În cameră intră Mașa Dinescu, care consultă musafirii ce vor să servească, ceai sau cafea. După ce aceștia își precizează preferințele, Deșliu îl întrebă pe Dinescu dacă a anunțat pe cei ce trebuiau să vină. Dinescu i-a anunțat, Paler și Gabriel Dimisianu vor veni împreună, după orele 18.00, deoarece la 17.30 o așteaptă pe Geta la gară. Mașa a afirmat că poate veni și Geta, dar Dinescu și Deșliu au răspuns că nu vine, deoarece este necăjită, tatăl ei este grav bolnav. [...]”

În buletinul contrainformativ (nr. 20 din 7 iulie 1967) se menționează o nouă tactică privind emigranții români de la Paris: sunt îndemnați să nu mai rămână în exil, ci să se întoarcă în țară „pentru a combate influența partidului asupra vieții artistice și literare” Marin Sorescu, urmărit de Direcția I-a, trezește suspiciunea unor scriitori români stabiliți în Franța: „Cu ocazia unui interviu acordat de Sorescu Marin postului de radio Deutsche Welle din Köln, Virgil Ierunca și Paul Barbăneagră au afirmat că au rămas surprinși de poziția antimarxistă a poetului român” (D, 11 119, vol. 7, f. 336).

Meditația transcendentă rămâne, în continuare, o nebuloasă, aflată în obiectivul securității statului. Andrei Pleșu, implicat în această mișcare și sancționat ca atare, are o opinie autorizată.

„Problema Mișcării transcendente ar fi fost organizată special pentru a fi înlăturați niște intelectuali. Ar fi aflat în urmă cu trei luni că s-au întocmit liste cu intelectualii indezirabili și se caută un pretext ca să fie înlăturați. În ce-l privește, motivul l-ar constitui unele dintre articolele sale ce au făcut vâlvă, despre care s-a vorbit și la postul de radio Europa liberă...Apreciază că măsurile sancționatorii s-ar lua pe baza unui ordin, care se execută dincolo de orice legalitate și de orice cod juridic”.

Considerațiile lui Andrei Pleșu despre implicarea lui Marin Sorescu sunt relatate ca atare de informatorul omniprezent. Autorul *Matcăi* era convins că „totul se va rezolva cu bine. În același timp, își exprimă supărarea în legătură cu faptul că i se scot cărțile din bibliotecă, se rup filele din manualele școlare care cuprind poeziile sale și afirmă, în acest context, că altul, în locul lui, ar fi intrat în panică și ar fi făcut scandal. El mai precizează că nu-i place să facă demersuri în apărarea sa, să se milogească, când știe că nu este vinovat”.

Andrei Pleșu relatează un fapt mai puțin uzitat în lumea scriitoricească și, anume, constituirea unui grup întru apărarea lui Sorescu: „Octavian Paler, Eugen Simion, Vasile Băran l-au rugat pe Adrian Păunescu să-l ajute pe Marin Sorescu, care se află într-o situație dificilă”. Toți acești scriitori menționați de Andrei Pleșu au avut conștiință civică și curaj, fiind alături de Marin Sorescu.

Și, într-adevăr, așa cum am mai scris, Adrian Păunescu s-a implicat direct în apărarea valorilor literaturii române (vezi vizita sa, împreună cu Marin Preda, la șeful statului spre a-l convinge să nu reintroducă realismul socialist), dar mai cu seamă a unor confrăți, scriitori sau ziarști de altă etnie.

Într-un document din 22 mai 1982 se atestă că Adrian Păunescu, în calitate de redactor-șef al revistei „Flacăra” și al Cenaclului omonim, s-a implicat plenar și cu rezultate în salvarea scriitorului bulzeștean: „*Despre Marin Sorescu, Adrian Păunescu a afirmat că a telefonat, a vorbit în toate părțile în sprijinul lui și l-a dat în toate spectacolele cenaclului Flacăra din ultimele două săptămâni, în ciuda interdicției, întrucât poezia română este de neconceput fără el (actorul Mihai Stan confirmă că Adrian Păunescu i-a solicitat să recite în cenaclu poezii de Marin Sorescu și apreciază că a fost un gest extraordinar din partea acestuia, care a fost primit cu aplauze din partea publicului). Adrian Păunescu menționează că, în cadrul spectacolului cenaclului de la Craiova, la întrebarea unui spectator dacă Marin Sorescu face parte dintr-o sectă, i-ar fi răspuns: mi-ar părea rău să fie așa, însă eu știu că face parte din elita poeziei române. Sus-numitul, referindu-se la cazul lui Marin Sorescu, consideră că viața omului nu este ultima acțiune, ci o seamă de acțiuni și că, chiar dacă a greșit, această greșală trebuie scăzută din marile lui merite, opinie pe care intenționează să o prezinte secretarului general al partidului. Abordând în general problema Meditației transcendente, Adrian Păunescu apreciază că, dacă, într-*

adevăr, chestiunea a fost o escamotare a unei oficine de spionaj, cei care au inițiat-o au făcut-o intuind și consecințele pe care le resimțim noi, și anume eliminarea unei părți a intelectualității. Adrian Păunescu a scris și o poezie în apărarea lui Marin Sorescu, pe care o citește persoanelor din anturajul său. De menționat că mai mulți oameni de artă și cultură consideră măsurile luate, și care se preconizează și asupra lui Andrei Pleșu și Marin Sorescu, ca fiind exagerate, își exprimă solidaritatea cu ei și nutresc speranța că, după o scurtă perioadă de timp, se va reveni asupra lor” (D 11 119, vol. 9, f. 42-44).

Interesant și curios în același timp este raportul cpt. Vasile Măirean de închidere a dosarului „Soare” (Marin Sorescu):

„IMB

SECURITATE

Strict secret

29 ianuarie 1981

RAPORT CU PROPUNERI DE ÎNCHIDERE

A DOSARULUI „SOARE”

Vizite peste hotare

Dosarul „Soare” a fost deschis la data de 23 februarie 1979, cu aprobarea organelor P.C.R., numitului Sorescu Marin, fiul lui Ștefan și Nicoleta, născut la 19 februarie 1936, în comuna Bulzești, redactor-șef la revista Ramuri, domiciliat în București, str. Grigore Alexandrescu nr. 43. Cel în cauză era semnalat că întreține relații cu numita Gabany Anelise, redactor la secția documentare a postului de radio Europa liberă, căreia i-ar furniza informații despre mediul literar din țara noastră.

În urma verificărilor întreprinse, conform planului de măsuri aprobat, au rezultat următoarele aspecte: a efectuat o serie de călătorii în străinătate, cu ocazia unor festivaluri de poezie sau în scop editorial, participând la activitățile organizate de ambasadele noastre și adoptând o poziție politică corespunzătoare. De asemenea, în cursul acestor călătorii a luat contact cu o serie de personalități culturale din țările respective, cărora, din informațiile pe câte le deținem, rezultă că le-a prezentat în mod corespunzător viața culturală din țara noastră. Nu a mai semnalat a fi luat contact cu Gabany Anelise sau alți redactori ori emisari ai postului de radio Europa liberă, nici în exterior, nici în țară. Datorită poziției pe care o are în mediul literar, Marin Sorescu a fost în mod frecvent invitat la acțiunile organizate de ambasadele străine din București, unde a întâlnit o serie de diplomați și cetățeni străini, cu care a purtat discuții privind viața culturală din țara noastră, fără însă a depăși cadrul firesc al problemelor.

Activitatea profesională

În activitatea profesională a lui Marin Sorescu s-au desprins două aspecte deosebite: în primul rând, ca redactor-șef al revistei Ramuri, a inițiat și condus o serie de campanii în această revistă, împotriva unor scriitori aflați în gruparea literară adversară celei din care face parte el: Eugen Barbu, Mihai Ungheanu, Corneliu Vadim Tudor,

și pentru sprijinirea altora din propria grupare: Dan Hăulică etc. În această ordine de idei, în mediul literar se constată că paralelismul dintre aceste atacuri și emisiunile literare ale postului de radio Europa liberă, al căror conținut și ținte sunt asemănătoare, nu este o coincidență întâmplătoare. În al doilea rând, piesele sale de teatru sunt comentate ca având un conținut interpretabil din punct de vedere politic, datorită unor replici care ar viza aspecte prezente. Cu aceste probleme au fost informate organele de partid, la data de 20 aprilie 1980.

Întrucât după această informare, până în prezent, în activitatea lui Marin Sorescu nu au mai apărut probleme deosebite, propunem: a se aproba închiderea dosarului „Soare” și clasarea materialelor.

Căpitan Măirean Vasile

(ASRI, Fond „D”, dosar nr. 11 119, vol. 7, f. 326-327).

A fost, în opinia noastră, doar o propunere; dosarul de urmărire informativă a continuat până la sfârșitul vieții sale. Alții l-ar vrea continuat și post-mortem; atât de mult sunt deranjați și azi unii scriitori submediocri de perenitatea creației soresciene.